

Szabadság

Vilnius, a kétarcú kulturális főváros

2010. május 25.

■ BALÁZS BENCE

Utcakép Vilniusban. Valóban hangulatos a belváros – A
SZERZŐ FELVÉTELEI

Vilnius?! Hogyan jutok el én oda? – merült fel bennem az első kérdés, amikor kiderült, hogy a MIDAS (Kisebbségi és Regionális Nyelvű Napilapok Európai Egyesülete) – amelyben a Szabadságot képviselem – soron következő közgyűlését Vilniusban tartja. A válasz azonban, mint kiderült, nem is olyan bonyolult: igaz ugyan, hogy sem Romániából, sem pedig Magyarországról egyetlen repülőgépjárat sincs a Kolozsvárról mintegy 1300 kilométerre lévő litván fővárosba, Bécsből vagy Münchenből viszont már van. Oda pedig van napi járat Kolozsvárról – persze, ha épp nincs zárva a kifutópálya felújítási munkálatai miatt a kolozsvári reptér...

Murphy azonban nem aludt: épp akkor volt zárva. Az utazás ilyen körülmények között

alaposan túlbonyolódott, és szinte háromszor annyi időt vett igénybe, mint „normálisan”. Ráadásként pedig Vilnius sem mutatta a vendégszeretet legapróbb jelét sem, amikor kissé elcsigázottan megérkeztem: bár kora délután volt, a hőmérőkben a higanyszál 5 fokig sem kúszott fel, és közben órákon át zuhogott az eső. A városkép sem volt túl biztató: kommunista idők ujjelnyomatát mutató sűrű tömbházak álltak egykedvűen mindenfelé, mintha csak a Monostoron járnék. Ez lett volna 2009-ben Európa kulturális fővárosa?!

A városkapu kápolnájában a csodatevő festmény. A Vilnusi Madonna valóságos zarándokhely

Multikulturalitás – csak papíron

Bevallom, nem sokat tudtam mindeddig Litvániáról, de szerintem ezzel mások is így vannak. Mondjanak most még egy Litván várost, Vilniuson kívül! Na ugye! Két perc gondolkodás után a sportkedvelőknek talán eszükbe jut Kaunas, híres kosárlabda-csapatának köszönhetően, de aztán...?

A katedrális harangtornya

Hozzá kell azonban tenni, hogy a kérdés tényleg nehéz, hiszen a Litván Köztársaságban meglehetősen kevés nagyváros van. Már csak azért is, mert az EU-hoz 2004-ben csatlakozott ország népessége nem éri el a 3,5 millió főt. S ha már a lakosságról beszélünk, tudni kell, hogy nemzetiségi szempontból Litvánia igen sokszínű, hiszen számos kisebbség él területén: elsősorban lengyelek (a lakosság 6 százaléka), oroszok (5%), fehéroroszkok (1,1%), tatárok, németek, ukránok, romák és más nemzetiségűek – a litvánok így „csak” mintegy 84%-os többségben vannak. Vallásilag is igen változatos az ország lakossága, bár ez esetben a többség fölénye még nagyobb: a lakosok 90%-a római katolikus, majd következnek a sorban az ortodoxok (nagyjából 5%), evangélikusok (3%), de akár muzulmánokkal is találkozhatunk az utcákon.

A fentiekhez képest Vilniusnak még multikulturálisabb jellege van, hiszen a főváros litván többsége csak 58%-os. A lengyelek részaránya 18%-os, az oroszoké 14% a fővárosban, így még mindig maradt 10%, amelyen elsősorban fehéroroszkok, ukránok, zsidók stb. osztoznak. Mindezek ellenére a kisebbség helyzete nem túl rózsás, sőt, mint ők mondják, egyre rosszabb: a hivatalos iratokban például neveiket csak litvánosítva használhatják, kétnyelvű utcanévtáblákról vagy a lengyel nyelv közszférában való használatáról szó sem lehet. Az egyik személyszállító cég ellen azért indítottak bűnvádi eljárást, mert autóbuszára az útvonalat nemcsak litvánul, hanem lengyelül is kifüggesztette. Félő továbbá, hogy hátrányosan érinti a kisebbségeket a kidolgozás alatt lévő új oktatási törvény, és az is igen érdekes, hogy a parlament korábban elfogadott egy

olyan törvényt, amely alapján az elkobzott földek visszaigénylése során az igénylők nem a saját egykori földjeiket kapják vissza, hanem egy ugyanakkora telket –, de egészen máshol. Nem utolsósorban pedig a választási törvény is hátrányos a kisebbségekre nézve, hiszen a választókerületeket néhány éve úgy rajzolták meg, hogy a nagyrészt kisebbségek által lakott területeket szétválasztották, hozzájuk csatolták a szomszédos már litvánok lakta településeket, így jelentősen lecsökkentették annak a lehetőségét, hogy a kisebbségek képviselői is bejussanak a parlamentbe. Ezzel párhuzamosan a parlamenti „küszöböt” 5%-ra emelték, így azoknak az időknél, amikor a lengyel kisebbségnek 8 választottja volt a parlamentben (1992-ben), rég elmúltak: a 2–3–4 már jó eredménynek számít, holott a lengyelek lakta régiók tekintetében az 5 könnyen összejöhetne.

Litvánia – és Vilnius – ez esetben is sötét oldalát mutatja a látogatóknak: gyakorlatilag egy sor olyan kisebbségekre vonatkozó szabályozást nem tart be, amelyeket az Európai Unióba való belépésévé elfogadott...

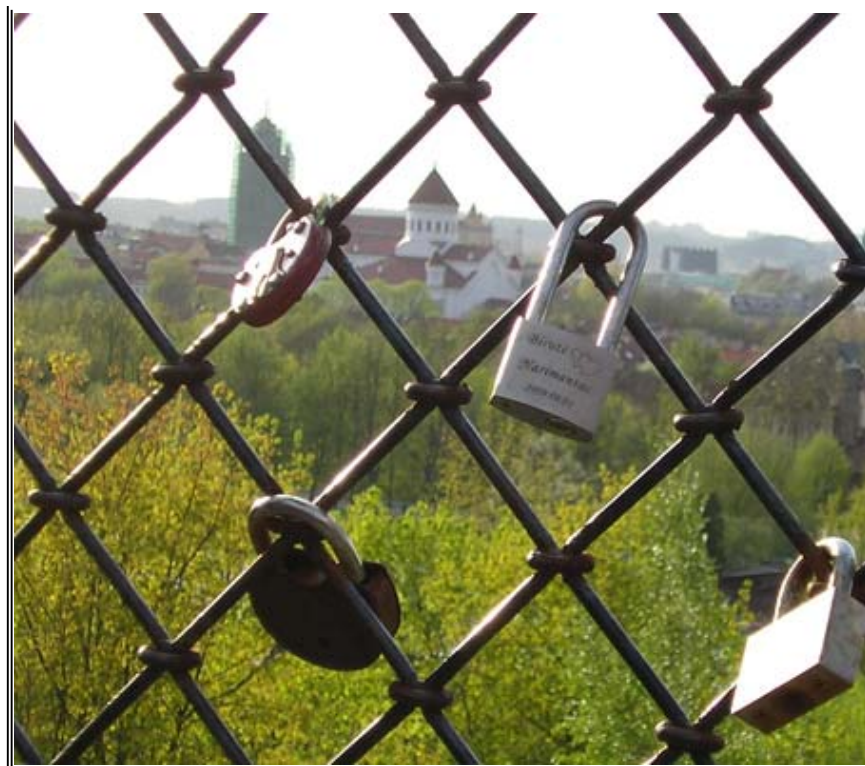

Szent Péter és Pál templomának stukkódíszítése lenyűgöző, kétezer figurát számolhat össze az, aki nem csak pusztán csodálni akarja

Szerkesztőség autóműhelyben

A mintegy 230 ezres lengyel kisebbség egyik támasza a *Kurier Wilenski* napilap, amely a közgyűlés házigazdája is volt, és amely nem kis meglepetést tartogatott számunkra. A szerkesztőség látogatásakor ugyanis meglepődve tapasztaltuk, hogy a minket szállító kisbuszok a város szélén, egy autóműhely előtt állnak meg. Ekkor derült ki, hogy a lap szerkesztősége autóműhelyben működik – vélhetően a *Kurier Wilenski* az egyetlen európai napilap, amely ilyen körülmények között készül. Miközben lent az autók kopácsolják, az épület emeletén folyik a szerkesztés, majd a műhely másik felében nyomtatják az alig néhány ezres példányszámú újságot. A szerkesztők azonban nem panaszkodnak: boldogan és lelkesen végzik munkájukat, és örvendenek, hogy a lap még él. Hiszen Litvániában a kisebbségi sajtó nem kap semmiféle állami támogatást, a lap példányszáma pedig túl kicsi ahhoz, hogy az eladásokból fenn tudja tartani magát. Ilyen körülmények között a lenni vagy nem lenni kérdés gyakran felvetődik, s a lap csak a Lengyelországtól és más forrásokból érkező, évi mintegy 200 ezer eurós anyagi támogatásnak köszönheti, hogy még mindig megjelenhet.

A város egyik kilátója, afféle vilnusi „Fellegvár”. Újabban divat, hogy az újdonsült házaspárok feliratozott lakatot tesznek a vas korlátjára, a babona szerint így örökké tart a frigy

Ami a falak mögött van

A fentiekén túl azonban Vilniusnak van egy másik arca is, az, amelynek köszönhetően jogosan Európa kulturális fővárosa lehetett. Hiszen a rangos címet nem véletlenül kapta meg a félmillió lakosságú város: ha elhagyjuk a tömbháznegyedeket és félretesszük a kisebbség gondjait, a város egykori falai mögött – amelyek részben ma is állnak – valóban gyönyörű látvány tárul a szemünk elé. A patinás házak, a templomok sokasága mindennél jobban tükrözi a város történelmi múltját, sokszínűségét, a benne élő kisebbségek kultúráját *történelmi belvárosa nem véletlenül került az UNESCO Világörökség listájára, még 1994-ben. Hangulatos, barátságos utcáin barangolva mindegyre meg kell állnunk, hogy alaposan szemügyre vegyünk egy-egy épületet, templomot, és legfeljebb csak azon bosszankodunk, hogy a hatalmas, az ég felé nyúló templomtornyok sehogy sem férnek be a fényképezőgép lencséjébe.*

Itt van például a vilnusi katedrális közel 60 méter magas harangtornya, amelyet önmagában is nehéz teljes nagyságában beleidomítani a fényképezőgépbe, hát még úgy, hogy az ókori görög templomokat idéző katedrális is benne legyen! A katedrális terének másik érdekessége a Gediminas nagyherceg lovasszobra amely a világ azon kevés lovas-szobrai közé tartozik, amelyen az ábrázolt alak nem a lovon ül, hanem előtte áll, esetleg bandukol.

Az afféle vilnusi főtérnek nevezhető térről néhány perc séta után – közben elhaladunk az elnöki palota épülete előtt – a vilnusi egyetem épületegyütteséhez érkezünk. Nagy udvarának impozáns árkádai alatt Báthory István királynak is emléket állítottak az egyik márványtáblán, nem véletlenül: ő emelte akadémia rangra 1579-ben az akkor 9. éve működő jezsuita iskolát, így őt tartják nyilván az egyetem alapítójaként. Az épületegyüttes egyébként 13 épületet és ugyanannyi udvart foglal magába, és a gótikától a reneszánszon és a barokkon át a klasszicizmusig végigkísérhetjük rajta az építészeti stílusokat. Megemlíthetjük az egyetem épületeinek sorában az 1753-ban alapított csillagvizsgálót, a lassan 440 éves, 5 millió kötetet őrző könyvtárat vagy az egyetemi, Szent János nevét viselő barokk templomot, a mellette ácsorgó közel 70 méter magas templomtornyossal.

Templomok egymás hegyén-hátán. Hátul a Szent Bernardino, előtte (a kép bal szélén) a Szent Anna és (jobbra) a Szent Ferenc. A jobb sarokban Adam Mickiewicz szobra

Templomok egymás hegyén-hátán

Ismét templomban vagyunk tehát, ami Vilniusban egyáltalán nem nehéz: lépten-nyomon találkozunk egyelkettővel. Mindenképp érdemes ellátogatni közülük a reneszánsz és gótikus elemeket ötvöző Szent Bernardino és Szent Ferenc-templomokhoz, amelyek előtt közvetlen közelében a későgótika remeke, a Szent Anna-templom is áll. Tőlük kissé jobbra a lengyelek Petőfijének, Adam Mickiewicznek a szobra szomorkodik – talapzatán a név litvánosítva szerepel. A helyi turisztikai irodák egyébként 20 templom meglátogatását ajánlják, mi azonban lassan közeledünk a belvárosi túra végéhez: már látjuk is az alsó városkaput. Ez, a Medininkai vagy Hajnal-kapu maradt meg egyedül az eredeti (1503–1522 között épült) városfal öt kapuja közül. A helyiek azonban inkább a templomok közé sorolják, az emeleti kápolnájában lévő, 17. századi Szűz Mária-festmény miatt, amely valóságos zarándokhely. Ez ugyanis azok közé a ritka Mária-ábrázolások közé tartozik, ahol a Szentanya nem tartja kezében a kis Jézust, így a „Vilnusi Madonnának” – mert így ismerik világszerte e csodatévő Mária-festményt – úgymond van ideje meghallgatni a hozzá fordulókat és segíteni rajtuk, mint ahogyan arról az a többszáz hála-felirat is tanúskodik, amelyek megtöltik a kápolna falait.

Az egykori városkapun kilépve egyszeriből ismét zord tömbházak bámulnak a látogatóra, aki emiatt ijedten fordul meg – s így veszi észre azt az emléktáblát, amelyet 2006-ban Sólyom László avatott fel, azoknak a vilnusiaknak az emlékére, akik 1956-ban nyíltan szolidaritást vállaltak a magyar forradalommal.

A város más negyedében van ugyan, de Szent Péter és Pál barokk templomához is feltétlenül el kell látogatnia annak, aki Vilniusban van: kívülről még nem tűnik túl látványosnak, belső stukkódíszítése viszont – több mint 2000 alakot számolhatunk össze az ornamentális díszítések mellett – megér egy misét. Akinek pedig még több ideje van, az elmehet a ma vár-múzeumként szolgáló Gediminas-bástyához, ahova akár libegővel is fel lehet jutni 35 másodperc alatt. Az időhiányban szenvedőknek pedig ott van a turistabusz, amely szűk két óra alatt valamennyi helyi nevezetességhez elviszi azt a turistát, aki megelégszik azzal, hogy csak felületesen ismerkedjen meg a várossal.

Ennél sokkal többet megér azonban Vilnius, hiszen a templomok mellett számos hangulatos tér, tucatnyi múzeum, néhány igen szép kilátó és még sok más kikapcsolódási lehetőség várja a turistát, aki egyben a jellegzetes helyi ételekkel – például a hideg céklaleves – is megismerkedhet.

Litvánia neve először 1008-as dokumentumokban szerepel. Történelmének meghatározó időszaka volt a több évszázados lengyel-litván unió, majd 1795-ben az orosz birodalom része lett – ezért dominálnak nemzeti kisebbségei sorában a lengyelek és az oroszok. A Szovjetuniótól való függetlenségét 1990 márciusában kiáltotta ki, elsőként a szovjet tagállamok közül. 2004 májusában csatlakozott az Európai Unióhoz. Vilnius Litvánia dél-keleti részén fekszik, már az ókorban is lakták. Neve először 1323-ban szerepel írásos dokumentumban, 1387-ben kapott városi jogot. Katolikus és ortodox érseki székhely.
